

Kacper Podgórski¹

Pod merytoryczną opieką dr. Tomasza Landmanna

HISTORIA TERRORYZMU

Streszczenie: *Terroryzm jest groźnym zjawiskiem, które zagraża bezpieczeństwu międzynarodowemu. Poprzez wszystkie epoki historyczne ulegał on modyfikacjom i był narzędziem w rękach radykalnych organizacji dążących do wpłynięcia na społeczeństwo i decydentów politycznych. Rozwój mediów, Internetu i społeczeństwa informacyjnego spowodował, że obecnie terroryzm jest problemem dotyczącym zarówno państwa jak i organizacje międzynarodowe.*

Słowa kluczowe: *terroryzm, zagrożenie, bezpieczeństwo, historia*

WSTĘP

Terroryzm jest zjawiskiem, które obecnie jak i w przeszłości wpływało na funkcjonowanie społeczeństw i państw. Nie jest on wyłącznie produktem wielobiegunowego świata, lecz stałym elementem historii ludzkości, który ze względu na zmieniającą się sytuację polityczną, a także nowe wynalazki militarne i technologiczne, ewoluuje i staje się narzędziem w rękach skrajnych i radykalnych ugrupowań. Terroryzm może być definiowany na wiele sposobów, w zależności od podmiotu, który podejmuje się opisanie jego problematyki. Niewątpliwie głównymi i powtarzającymi się elementami w definicji terroryzmu jest chęć wpływu na daną grupę, poprzez nielegalne działanie z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia. By osiągnąć swoje cele, terroryści decydują się na użycie takich środków, które spowodują najbardziej pożądaną reakcję swoich ofiar. Należy przy tym pamiętać, że bezpośrednie ofiary aktu terrorystycznego nie są niejednokrotnie jedynymi osobami, które ucierpiały w wyniku działalności zamachowców. Ugrupowania prowadzące działalność terrorystyczną starają się bowiem poprzez swoje działania wpłynąć na znacznie szerszą grupę osób, obserwujących skutki zamachów, takich jak społeczeństwa, politycy, organizacje międzynarodowe i grupy wpływów. Analiza historii terroryzmu może pozwolić na skuteczniejsze przewidywanie i zapobieganie kolejnym zamachom, aby jak najbardziej zwiększyć bezpieczeństwo zarówno pojedynczych obywateli jak i całego państwa.

1. TERRORYZM W UJĘCIU RETROSPEKTYWNYM

Analizując historię terroryzmu, możemy dostrzec pewne stale powtarzające się metody w działaniu organizacji terrorystycznych, jak również metody nowatorskie i eksperymentalne, często wywołujące ogromny szok wśród społeczeństwa. Jedną z pierwszych organizacji, które zdecydowały się realizować swoje cele za pomocą aktów terrorystycznych była istniejąca w I w. n.e. palestyńska sekta

¹ Kacper Podgórski – student studiów II stopnia na kierunku Bezpieczeństwo narodowe na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie Akademii Wojsk Lądowych imienia generała Tadeusza Kościuszki.

religijna sicarii (sykariusze). Zwalczali oni przebywających na terenie dzisiejszego Izraela Rzymian, mordując wysoko postawione osoby oraz prowadząc sabotaż poprzez niszczenie niezbędnych w funkcjonowaniu codziennym budynków, które dziś nazwalibyśmy infrastrukturą krytyczną. Oprócz zabijania Rzymian, sykariusze eliminowali także swoich rodaków, podejrzewanych o kolaborację i współpracę z okupantem. Mieli oni także zatruwać studnie w miejscowościach, w których mieszały ludzie oskarżeni o zdradę. Podobną metodę działania przyjęli kilkaset lat później Nizaryci, potocznie zwani asasynami. Byli oni zrzeszeni pod dowództwem Hassana ibn Sabbaha, zwanego Starcem z Gór i zamieszkiwali górską twierdzę Alamut². Członkowie tej muzułmańskiej sekty atakowali zarówno dowódców krzyżowców, jak i liderów wrogich odłamów Islamu³. Poprzez morderstwa wysokich urzędników i kalifów, chcieli oni zastraszyć wroga im siły, jednocześnie prezentując swoje oddanie sprawie. Przyglądając się bliżej działaniom tej organizacji możemy zobaczyć pewne podobieństwa do dzisiejszego działania ugrupowań takich jak Al-Kaida lub tzw. Państwo Islamskie. Mordując swoich wrogów, Nizaryci starali się by ich działania były przeprowadzane publicznie, przy jak największej ilości obserwatorów, w celu wywołania efektu psychologicznego. Ich motywacja dotyczyła religii – wierzyli oni, że po śmierci trafią do Dżannah, czyli islamskiego raju. Z tego powodu nie obawiali się śmierci w czasie zamachu i podobnie jak dzisiejsi bojownicy przeprowadzający samobójcze ataki, oczekiwali na moment, w którym będą mogli całkowicie poświęcić się sprawie, za którą walczą. Podobieństwa możemy dostrzec także w wymiarze finansowania organizacji. Analogicznie do sposobów pozyskiwania środków finansowych przez tzw. Państwo Islamskie, Nizaryci pobierali podatki od ludzi zamieszkujących podbite przez nich ziemie, oraz prowadzili handel⁴.

Terroryzm w kolejnych latach, aż do XIX w. miał wymiar indywidualny, sprawcy kierowali bowiem przemoc głównie przeciwko osobom rządzącym, często tyranom, a także konkretnym politykom w celu obalenia władzy i uzyskania korzyści dla reprezentowanego przez siebie ugrupowania. Podczas Rewolucji Francuskiej ugruntowało się pojęcie terroru, rozumianego jako przemoc silnych wobec słabszych, a także rządzenie poprzez zastraszenie i groźby. Istotna zmiana w sposobie przeprowadzania zamachów terrorystycznych miała miejsce w czasie rewolucji przemysłowej. Zmiany społeczno-ekonomiczne spowodowały utworzenie się nowych ideologii, często przeciwstawnych wobec funkcjonujących systemów politycznych związanych z monarchią i utrzymywaniem władzy w rękach wąskiej grupy bogatych ludzi powiązanych z arystokracją. Członkowie nowo powstałych grup postulujących obalenie funkcjonującej władzy posługiwały się teorią propagandy poprzez działanie, która została skonstruowana przez włoskiego ekstremistę Carlo Pisacane⁵. Uważał on, że samo propagowanie wyznawanej idei nie jest wystarczające. Wymagane jest używanie przemocy, która miałaby być niezbędna by spopula-

² R.M. Barnas, *Terroryzm Od Asasynów do Osamy bin Ladena*, Wrocław 2001, s. 32.

³ R.A. Kosta, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Toruń 2012, s. 15.

⁴ M.A. Kędziński, *Finansowanie organizacji terrorystycznych*, [w:] K. Jałoszyński, T.R. Aleksandrowicz, K. Wiciak (red.) *Bezpieczeństwo państwa a zagrożenie terroryzmem, terroryzm na przełomie XX i XXI wieku*, WSPol, Szczytno 2016, s. 57.

⁵ T.R. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2015, s. 16-17.

ryzować i jak najbardziej rozpowszechnić wyznawaną ideologię. Osoby utożsamiające się z ideologią anarchistyczną dostrzegały szansę na wywołanie światowej rewolucji poprzez fizyczną likwidację wysoko postawionych decydentów politycznych. Przykładem takiego działania było zabójstwo cara Aleksandra II przez zamachowcę polskiego pochodzenia, Ignacego Hryniewskiego. W momencie gdy znalazł się on bezpośrednio obok rosyjskiego władcy, zdecydował się na rzucenie bomby w jego kierunku, która eksplodując, śmiertelnie zraniła zarówno sprawcę zamachu jak i jego cel. Car Aleksander II umarł wkrótce w szpitalu, podobnie jak Hryniewski, który nie wydał żadnego ze swoich współtowarzyszy pomagających mu w realizacji planu. To spektakularne wydarzenie jest niewątpliwie istotne ze względu na to, że sprawca skutecznie użył materiału wybuchowego, co w przyszłości wielokrotnie powtórzą inne organizacje terrorystyczne na całym świecie⁶. Oczywiście, nie był to jedyny zamach z użyciem bomby w XIX w. Organizacja Narodna Wola, do której należał Igor Hryniewski atakowała także urzędników państwowych oraz inne osoby powiązane z władzą. Członkowie Narodnej Woli byli fanatycznymi zwolennikami obalenia caratu oraz ustanowienia socjalizmu opartego na wspólnocie chłopskiej. Warto zauważyć, że cele ataków były dobierane celowo i starannie, zamachowcy wiedzieli, że żeby uzyskać masowe poparcie innych ludzi, nie mogą zabijać losowych osób⁷. Jest to zgoła inna taktyka od tej prezentowanej przez współczesne organizacje terrorystyczne, wywodzące się z nurtu radykalnego Islamu, które skupiają się na celowym wywołaniu poczucia strachu, wynikającego z tego, że w wyniku zamachu może zginąć każda osoba, niezależnie od tego czy jest decydem politycznym, żołnierzem, policjantem lub zwykłym turystą.

Oprócz przykładu zamachu na cara Aleksandra II, koniec XIX w. i początek XX przyniosły inne spektakularne zabójstwa, które zapisały się w historii terroryzmu nakierowanego na cele indywidualne. Pierwszym z nich jest zabójstwo amerykańskiego prezydenta Williama McKinleya, którego dokonał posiadający polskie korzenie anarchista Leon Czołgosz. Wykorzystał on otwartość prezydenta McKinleya, który podczas panamerykańskiej wystawy w mieście Buffalo witał się z przybyłymi na miejsce ludźmi poprzez uścisk dłoni. Leon Czołgosz, któremu udało się dostać bezpośrednio do prezydenta, owinął swoją prawą dłoń białą chustą by uniemożliwić agentom Secret Service dostrzeżenie pistoletu, który przemycił na uroczystości, a następnie wystrzelił w kierunku McKinleya, śmiertelnie go raniąc⁸. Drugi przypadek zabójstwa głowy państwa przez zwolennika anarchizmu miał miejsce zaledwie rok wcześniej, w 1900 r. Król Włoch Humberto I został zastrzelony podczas dekoracji osób uczestniczących w zawodach sportowych przez Gaetano Bresci'ego, który reemigrował do swojej ojczyzny ze Stanów Zjednoczonych w celu dokonania morderstwa. Powyżej opisane przypadki dokonania aktu terrorystycznego były motywowane ideologią anarchistyczną, nie można jednak zapominać o prawdopodobnie najbardziej brzemiennej w skutkach zabójstwie osoby władającej państwem, jakim był zamach na arcyksięcia Franciszka Ferdynanda. Został on przeprowadzony przez Gavrilo Principa, serbskiego nacjonalistę i członka organizacji Czarna Ręka, który zastrzelił monarchę austro-węgierskiego przy użyciu pi-

⁶ M. Tomczak, *Ewolucja terroryzmu, sprawcy-metody-finanse*, Poznań 2010, s. 34-35.

⁷ B. Hołyst, *Terroryzm Tom I*, Warszawa 2009, s. 64-65.

⁸ <https://histmag.org/William-McKinley-smierc-prezydenta-10427> [dostęp: 30.09.2020].

stoletu Browning 1910, dając tym samym pretekst do rozpoczęcia I wojny światowej.

2. TERRORYZM W OKRESIE ZIMNOWOJENNYM

Kolejną istotną epoką, która znaczenie wpłynęła na modus operandi sprawców zamachów terrorystycznych był okres po zakończeniu II wojny światowej. Mimo tego, że przez pierwsze lata po zakończeniu tego konfliktu Europa nie była poważnie zagrożona działaniem organizacji terrorystycznych, koniec lat 60. przyniósł rewolucję w pojmowaniu aktów terroryzmu⁹. Rozpoczęła się era zamachów, które w pewien sposób przypominały działania anarchistycznych organizacji z końca XIX w. Na skutek rewolucji obyczajowej, a także zwróceniu się wielu przedstawicieli młodego pokolenia przeciwko kapitalizmowi, kojarzonemu z imperializmem i tradycyjnym społeczeństwem, powstały ugrupowania sprzeciwiające się temu społeczno-politycznemu systemowi. Odwoływały się one do naturalnego prawa oporu pozwalającego mniejszościom na stosowanie środków pozastawowych, gdy wszystkie inne okazały się niewystarczające. Przed rozpoczęciem wywrotowej i terrorystycznej działalności, ugrupowania te rozpoczynały ją biorąc udział w strajkach studenckich i ulicznych walkach, które często dotyczyły bieżących wydarzeń, takich wojna w Wietnamie lub wizyta w Berlinie szacha Iranu, Pahlawiego¹⁰. Swoją ideologię opierały na fundamentach marksistowskich i skrajnie lewicowych, często korzystając ze wsparcia zarówno finansowego jak i szkoleniowego, które oferował Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Przykładem organizacji, która utworzyła się ze środowiska radykalnej i anarchistycznej młodzieży jest grupa Baader-Meinhoff, później przekształcona w Frakcję Armii Czerwonej¹¹. Jej członkowie wzorując się na instrukcjach brazylijskiego rewolucjonisty Carlosa Marighela, rozpoczęli walkę mającą znamiona miejskiej partyzantki, tworząc grupy bojowe określone terminem „komando”. Dokonywali oni ataków terrorystycznych na instytucje publiczne, a także wojskowe placówki – często związane ze stacjonowaniem wojsk amerykańskich. Ich przeciwnikami byli przede wszystkim politycy, sędziowie, a także członkowie służb mundurowych, którzy według założycielki grupy Ulrike Meinhof nie byli ludzkimi istotami¹². Członkowie Frakcji Armii Czerwonej posiadali przeszkolenie w konstruowaniu bomb, sabotażu i używaniu broni palnej, ponieważ część z nich odbyła szkolenie wspólnie z palestyńskimi terrorystami z Organizacji Wolnej Palestyny. W celu uzyskania pieniędzy na prowadzenie działalności terrorystycznej, członkowie RAF napadali na banki, kradli i sprzedawali nielegalnie samochody oraz broń. Przed aresztowaniem głównych ideologów organizacji jakimi byli m.in. Ulrike Meinhof i Andreas Baader, Frakcja Armii Czerwonej przeprowadziła szereg zamachów. Lewicowi ekstremiści podłożyli materiał wybuchowy, którego detonacja pod kasynem oficerskim armii Stanów Zjednoczonych spowodowała śmierć jednego żołnierza oraz zranienie 13 osób. Umieścili oni również bombę pod Główną Kwaterą wojsk USA w Heidelber-

⁹ T.R. Aleksandrowicz, *op. cit.*, s. 78.

¹⁰ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 498.

¹¹ R.M. Barnas, *op. cit.*, s. 93-94.

¹² B. Hołyst, *op. cit.*, s. 499.

gu, zabijając trzech żołnierzy. Członkowie RAF-u wstawili się także zamachem na samochód niemieckiego sędziego Buddenberga, na skutek czego zginęły 4 osoby, a rany odniosły 74 osoby. Rok 1972 przyniósł aresztowanie głównych ideologów organizacji, jednak nie spowodowało to zaprzestania działalności terrorystycznej przez członków ugrupowania. Ich działania były na tyle skuteczne, że po morderstwie przewodniczącego Sądu Najwyższego, Guntera Drenkmanna i porwaniu Petera Lorenza, przywódcy berlińskich chadeków, rząd niemiecki zdecydował się na spełnienie żądań terrorystów i uwięzienie z więzienia 5 osób powiązanych z Frakcją Armii Czerwonej. Kolejne lata stanowiły kontynuację działalności terrorystycznej skupionej na porwaniach i podkładaniu bomb, jednak zamachowcy doskonale zdawali sobie sprawę, że nie mogą pozwolić na śmierć losowych i niezwiązanych ze sprawą osób, ponieważ wpłynęłoby to negatywnie na potencjalnych lewicowych sympatyków organizacji. Z tego powodu, Frakcja Armii Czerwonej, oraz innej lewackiej organizacji terrorystycznej działającej na terenie Europy Zachodniej musiały skupić się na atakowaniu pomniejszych przedstawicieli władzy i korporacji. Przeprowadzenie skutecznego zamachu na głowę państwa nie było już tak łatwe jak na początku XX w., nawet uwzględniając wsparcie finansowe i szkoleniowe udzielane przez inne państwa a także służby bezpieczeństwa, takie jak wschodni-niemieckie Stasi. Prezydenci oraz wysoko postawieni decydenci polityczni byli dużo lepiej chronieni przez profesjonalne, specjalnie do tego wyszkolone służby. Istotnym elementem, mającym na celu wprowadzenie psychozy strachu wywołanej stałym zainteresowaniem mediów i opinii publicznej były porwania znanych osób. Najbardziej znanym przykładem takiego działania było słynne uprowadzenie powiązanego z Chrześcijańską Demokracją premiera i czołowego polityka Włoch, Aldo Moro. Został on porwany podczas jazdy samochodem na zaprzysiężenie rządu Giulio Andreottiego. Jego limuzyna została zatrzymana przez uzbrojonych bojowników, którzy zastrzelili pięciu członków ochrony chadeckiego premiera, a następnie przewieźli uprowadzonego polityka do swojej kryjówki¹³. Do ataku przyznali się członkowie terrorystycznego włoskiego ugrupowania Czerwone Brygady, która podobnie jak Frakcja Armii Czerwonej (obydwie organizacje współpracowały ze sobą) była przeciwnikiem kapitalizmu i popierała ideę walki klasowej. Bojownicy zadeklarowali wypuszczenie polityka, pod warunkiem, że władze Włoch zalegalizują działanie ich organizacją oraz wypuszczą jej członków z więzienia (do momentu porwania Aldo Moro, Czerwone Brygady przyznały się już do przeprowadzenia wielu innych zamachów).

Oprócz krwawej i spektakularnej działalności organizacji lewackich, druga połowa XX w., a szczególnie lata 70. niebezpiecznie zostały nazwane dekadą ołowiu. Wielkim zainteresowaniem medialnym i społecznym cieszyły się ruchy narodowowyzwoleńcze, do których możemy zaliczyć m.in. Irlandzką Armię Republikańską (IRA). Ta założona w 1919 r. organizacja postawiła sobie za cel odłączenie Irlandii Północnej od Wielkiej Brytanii, korzystając przy tym z metod powszechnie uchodzących za terrorystyczne. W latach 60. Irlandzka Armia Republikańska rozpadła się na dwa ugrupowania, które realizowały cel organizacji za pomocą różnych metod. Pierwsza z nich, funkcjonująca pod nazwą Official IRA starała

¹³ W. Dietl, K. Hirshemann, R. Tophoven, *Terroryzm*, Warszawa 2009, s. 83.

się o uzyskanie niepodległości poprzez działania polityczne, tymczasem Provisionsal IRA (PIRA) kontynuowała walkę metodami terrorystycznymi. Członkowie tej organizacji skupili się przede wszystkim na przeprowadzaniu zamachów bombowych, skierowanych przeciwko członkom administracji rządowej Wielkiej Brytanii, a także ludziom związanym ze służbami bezpieczeństwa i wojskiem¹⁴. Jedną z najbardziej spektakularnych prób zaatakowania ważnych polityków brytyjskich był plan zabójstwa premier Margaret Thatcher. Detonacja bomby spowodowała śmierć pięciu osób, a 30 odniosło rany, jednak zamachowcom nie udało się zranić brytyjskiej polityk. Oprócz atakowania konkretnych osób, członkowie PIRA podkładali materiały wybuchowe pod puby, do których często przychodzili brytyjscy żołnierze, a także w pobliżu budynków administracji publicznej. Według Brunona Hołysta, w latach 1970-1990 miało miejsce około 10 tys. zamachów terrorystycznych ukierunkowanych na obiekty gospodarcze, co spowodowało szkody na sumę ponad 1 mld \$. Członkowie organizacji, poprzez swoje działania starali się jednocześnie zastraszyć brytyjskich polityków i protestanckich obywateli, a także nie zrazić do siebie zbyt mocno opinii międzynarodowej¹⁵. W tym celu niejednokrotnie informowali media i ludność o tym, że podłożono bombę, by cywilni obywatele mogli ewakuować się z miejsca zagrożenia. By móc skutecznie funkcjonować, IRA podobnie jak RAF pozyskiwała środki na swoją działalność poprzez aktywność przestępczą. Powszechnym zjawiskiem były napady na banki, przechwytywanie konwojów z pieniędzmi, a także haracze ściągane od zwykłych kryminalistów. Organizacja była wspierana przez diasporę irlandzką zgromadzoną głównie w Stanach Zjednoczonych, która organizowała zbiórki, a także starała się wpłynąć na rząd USA w celu poparcia działań IRA¹⁶. Obecnie, irlandzcy separatyści nadal stanowią potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa społeczeństwa Wielkiej Brytanii, jednak nieporównywalnie mniejsze w stosunku do XX stulecia.

Drugą organizacją powiązaną z ruchem narodowowyzwoleńczym jest wywodzące się z Hiszpanii ugrupowanie Kraj Basków i Wolność (ETA). Powstało ono w 1959 r. z inicjatywy Julena Madariagi i innych młodych osób, które walkę o utworzenie państwa baskijskiego rozpoczęły od akcji sabotażowych i kolportowania ulotek. W późniejszych latach ETA związała się z ideologią socjalistyczną, włączając do swojej motywacji także walkę o wyzwolenie klasy robotniczej. Członkowie tej organizacji skupili się na przeciwstawianiu się reżimowi generała Franco, który w brutalny sposób (często skazując na karę śmierci) zwalczał separatyzm baskijski. W tym czasie członkowie ETA przeprowadzili spektakularny zamach na admirała Carraro Blanco, członka autorytarnego rządu. Eksplozja bomby umieszczonej pod ulicą, przez którą przejeżdżał pojazd, którym poruszał się admirał wyrzuciła w powietrze jego auto na wysokość kilku pięter¹⁷. Kraj Basków i Wolność kontynuował swoją działalność także po śmierci generała Franco, korzystając z większej swobody i wolności nie zmienił sposobu działania i dalej realizował zamachy terrorystyczne skierowane w demokratyczny już rząd Hiszpanii. Terrorysty baskijscy finansowali swoje działania poprzez przestępczą aktywność oraz haracze

¹⁴ K. Kowalczyk, W. Wróblewski, *Terroryzm globalne wyzwanie*, Toruń 2011, s. 151.

¹⁵ J. Horgan, *Psychologia terroryzmu*, Warszawa 2008, s. 36.

¹⁶ M.A. Kędzierski, *op. cit.*, s. 69.

¹⁷ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 479.

wymuszane na miejscowej ludności. Szacuje się, że w latach 1967-1977 ETA pozyskała w napadach na banki około miliona \$, a w późniejszych latach nawet 4 miliony \$¹⁸. Oprócz tego, organizacja ze względu na swoje ideologiczne uwarunkowania otrzymywała wsparcie od ZSRR, zarówno pod kątem szkoleniowym jak i finansowym. ETA, podobnie jak IRA skupiała swoje ataki głównie na funkcjonariuszach służb bezpieczeństwa oraz przedstawicielach rządu, jednak zdarzały się przypadki kiedy śmierć ponosiły osoby cywilne, co znacząco zmniejszyło poparcie dla działań organizacji. Terrorysty porywali i mordowali osoby, które sprzeciwiały się istnieniu autonomii, ale także umiarkowanych jej zwolenników, którzy potępiali działania terrorystyczne. Skrajni propagatorzy utworzenia niepodległego państwa Basków, pomimo tego, że władze Hiszpanii utworzyły autonomiczny region z własnym szkolnictwem, partiami politycznymi i instytucjami kulturowymi, kontynuowali walkę metodami terrorystycznymi, wpisując się na stałe w historię światowego terroryzmu – na tyle mocno, że byli pierwszą organizacją podejrzewaną o przeprowadzenie tragicznych zamachów z 2004 r. w madryckim metrze, które jak później się okazało były dziełem Al-Kaidy.

Niewątpliwie, zarówno Irlandzka Armia Republikańska, jak i Kraj Basków i Wolność spowodowały, że zamachy bombowe przed erą terroryzmu islamskiego stały się najczęściej używanym środkiem do przeprowadzenia zamachu terrorystycznego. Nie można zapominać także o dwóch organizacjach, które działały na terenie Republiki Francuskiej. Są nimi Front Wyzwolenia Narodowego Korsyki (FLNC) i Akcja Bezpośrednia (AD)¹⁹. Zamachy przeprowadzane przez pierwsze z tych ugrupowań były umotywowane nacjonalistycznie, ich celem stawały się patrole funkcjonariuszy policji i żandarmerii, a także miejscowe komisariaty. Oprócz tego, członkowie FLNC zasłynęli z organizowania tzw. niebieskich nocy, podczas trwania których wysadzali wille zamieszkiwane przez kontynentalnych Francuzów. Członkowie tej organizacji nie ograniczali się jedynie do stosowania ładunków wybuchowych, ponieważ kierowali swoją przemoc przeciwko konkretnym osobom związanym z polityką. Ofiarą działalności FLNC był m.in. prefekt Korsyki Claud Erignac, który został zastrzelony z broni palnej przez dwóch napastników. Nieco inną motywacją kierowała się Akcja Bezpośrednia, która za cel swojej działalności przyjęła walkę z międzynarodowym imperializmem²⁰, sympatyzując z innymi ugrupowaniami skrajnie lewicowymi.

Rozwój terroryzmu w drugiej połowie XX w. charakteryzował się wykorzystaniem i rozpowszechnieniem materiałów wybuchowych, porwań i zabójstw członków partii politycznych. Z metod tych korzystały m.in. wymienione wcześniej europejskie organizacje, takie jak Irlandzka Armia Republikańska, Kraj Basków i Wolność, a także skrajnie lewicowe Czerwone Brygady i Frakcja Armii Czerwonej. Analizując historię terroryzmu, nie można jednak pominąć niewątpliwych zmian w sposobie realizacji aktów terrorystycznych, które wiązały się z ugrupowaniami wywodzącymi się z rejonu Bliskiego Wschodu. Źródłem ich działania był konflikt między światem arabskim a państwem Izrael, które proklamowało swoją niepod-

¹⁸ M.A. Kędziński, *op. cit.*, s. 70.

¹⁹ P. Olbrycht, *Współczesne organizacje terrorystyczne w kontekście bezpieczeństwa*, „Przegląd Naukowy Metodyczny Edukacja dla Bezpieczeństwa”, nr 2/2019, s. 97.

²⁰ I. Oleksiewicz, *Polityka antyterrorystyczna Unii Europejskiej*, Lublin 2013, s. 106.

ległość w 1948 r.²¹. Powstanie Izraela spowodowało ogromne zmiany w społeczeństwach muzułmańskich, które zdecydowanie opierały się odebraniu im niezwykle dla nich ważnych historycznie i kulturowo terenów Palestyny. W związku z tym powstało wiele organizacji politycznym składających się z Palestyńczyków, którzy musieli opuścić swoją ojczyznę, postulujących w swoich zamierzeniach odzyskanie dawnych ziem, a także zwalczanie i ostateczną likwidację Izraela. Niejednokrotnie stosowały one do osiągnięcia swoich celów niekonwencjonalne i nieznanie wcześniej metody terrorystyczne. Organizacje te często miały one podłoże marksistowskie, pozwalające im na uzyskanie wsparcia państw Układu Warszawskiego, co naturalnie powodowało współpracę z innymi wcześniej wymienionymi działającymi na terenie Europy organizacjami antykapitalistycznymi. Przykładem takiego ugrupowania jest powstała w 1964 r. z inicjatywy Jassira Arafata Organizacja Wyzwolenia Palestyny. Skupiła ona wokół siebie organizacje terrorystyczne takie jak Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (LFWP), który spopularyzował terroryzm lotniczy. Członkowie LFWP korzystając z rozwoju mediów zdecydowali się na porwania samolotów i więzienie zakładników, którzy nimi lecieli. Było to swoiste przeobrażenie się terroryzmu z zagrożenia lokalnego w międzynarodowe, ponieważ liniami lotniczymi lecieli obywatele wielu państw świata. Terrorysty korzystali z ogromnego zainteresowania, jakie budziło porwanie samolotów, czyniąc z tego brutalną kampanię marketingową. W 1970 r., członkowie LFWP porwali pięć samolotów, w których znajdowało się 300 zakładników. Mieli oni zostać wymienieni na przebywających w więzieniu terrorystów palestyńskich. Oprócz Ludowego Frontu Wyzwolenia Palestyny, na porwania samolotów zdecydowały się również inne ugrupowania powiązane z Jasirem Arafatem, często korzystając z pomocy organizacji europejskich, takich jak Frakcja Armii Czerwonej lub pojedynczych osób opłacanych przez państwa wspierające terroryzm palestyński²². Działania te były na tyle skuteczne, że w latach 1969-1972 przeprowadzono aż 286 uprowadzeń samolotów²³.

Jednym z najbardziej medialnych zamachów, który miał miejsce w XX w. była masakra przeprowadzona na izraelskich sportowcach podczas olimpiady w Monachium, 5 września 1972 r. Terrorysty z palestyńskiego ugrupowania Czarny Wrzesień wtargnęli do sypialni Izraelczyków, porywając dziewięciu z nich i zabijając dwóch na miejscu. Następnie prowadzili negocjacje z niemiecką policją, która zdecydowała się ostatecznie na odbicie więzionych zakładników. Akcja ta została poprowadzona nieudolnie, czego wynikiem była śmierć wszystkich uprowadzonych sportowców. W związku z tym porwaniem, problem palestyński został skutecznie nagłośniony na całym świecie, ponieważ zarówno akt terrorystyczny jak i próba odbicia Izraelczyków była relacjonowana na żywo przez media na całym świecie. Czarny Wrzesień oprócz niewątpliwie najbardziej znanego zamachu dokonanego w Monachium, korzystał także z klasycznych środków do przeprowadzenia aktów terrorystycznych jakim dalej pozostały materiały wybuchowe, detonując je na terenie placówek dyplomatycznych Izraela²⁴.

²¹ T.R. Aleksandrowicz, *op. cit.*, s. 19.

²² *Ibidem*, s. 19-20.

²³ M. Tomczak, *Ewolucja metod terrorystycznych*, „Przegląd Strategiczny 2011”, Poznań, s. 209.

²⁴ B. Hołyst, *op. cit.*, s. 520-521.

Działania palestyńskich zamachowców oprócz tego, że stanowiły wzór dla innych organizacji terrorystycznych pod kątem rozgłaśniania aktu terrorystycznego, charakteryzowały się także nowym pojmowaniem tego kim tak naprawdę są ofiary zamachu. W przeciwieństwie do organizacji lewicowych i anarchistycznych, skupili się oni na losowych osobach, a nie decydentach politycznych i członkach służb mundurowych. Było to działanie czysto psychologiczne, którego celem było oddziaływanie przede wszystkim na pośrednie ofiary zamachu, czyli ludzi, którzy obserwowali toczące się wydarzenia i żyli w atmosferze strachu, bojąc się, że to oni następnym razem mogą paść ofiarą terrorystów. Współcześnie podobna taktyka jest realizowana przez organizacje terrorystyczne wywodzące się z religii Islamu. Obecnie jednym z najbardziej niebezpiecznych i dynamicznie ewoluujących rodzajów terroryzmu jest ten odwołujący się do idei globalnego dżihadu. Jest on związany z religią muzułmańską, mimo to ugrupowania skutecznie prowadzenie świętej wojny, mimo pozornie podobnych interesów religijnych zwalczają się. Jest to spowodowane różnicami religijnymi, jakie dzielą ugrupowania szyickie i sunnickie²⁵. Przykładem szyickiej organizacji terrorystycznej, która znacząco wpłynęła na światowe postrzeganie zjawiska terroryzmu jest libański Hezbollah. Jest on produktem eksportu Irańskich Strażników Rewolucji, którzy propagowali w ościennych krajach utworzenie państwa ściśle powiązanego z religią Islamu. Hezbollah swoją działalność rozpoczął od zwalczania okupujących Liban sił izraelskich. W tym celu przeprowadzał liczne zamachy bombowe, popularyzując przy tym terroryzm samobójczy. Członkowie Hezbollahu oraz innych muzułmańskich organizacji terrorystycznych, które propagują samobójczą śmierć w zamachu nie obawiają się o swoje życie. W toku religijnej indoktrynacji zyskują oni przeświadczenie, że po wykonaniu zamachu zostaną męczennikami i czeka ich nagroda w postaci trafienia do raju²⁶. Jest to olbrzymie wyzwanie dla służb zajmujących się zwalczaniem terroryzmu, ponieważ w przeciwieństwie do sytuacji zakładniczej, uniemożliwia ona negocjacje i wymusza fizyczne wyeliminowanie sprawców zamachu. Najbardziej znanym zamachem przeprowadzonym przez Hezbollah był zamach bombowy z 1983 r., którego celem padło 240 amerykańskich marines, przebywających w koszarach pokojowego kontyngentu w Libanie. Chwilę później nastąpiła kolejna eksplozja, która spowodowała śmierć 60 żołnierzy francuskich, stacjonujących w pobliskich budynkach. Szacuje się, że do przeprowadzania tego zamachu użyto około 8 ton materiałów wybuchowych²⁷.

3. TERRORYZM W OKRESIE POZIMNOWOJENNYM

Kolejną i prawdopodobnie najbardziej znaną organizacją terrorystyczną w dziejach świata, jednocześnie powiązaną z terroryzmem motywowanym religijnie jest Al-Kaida. Założona została w 1988 r. przez Osamę Bin Ladena, który rozpoczął swoją działalność już wcześniej, podczas interwencji armii radzieckiej w Afganistanie. Bin Laden, korzystając ze swojej ogromnej fortuny zapewniał zakwate-

²⁵ R. Borkowski, *Terroryzm ponowoczesny, studium z antropologii polityki*, Toruń 2014, s. 205.

²⁶ T. Michalczak, *Europa w obliczu islamskiego terroryzmu, dlaczego dochodzi do ataków terrorystycznych i jak im przeciwdziałać*, Warszawa 2019, s. 106.

²⁷ M. Tomczak, *Ewolucja terroryzmu sprawcy-metody-finanse*, Poznań 2010, s. 129.

rowanie oraz wsparcie logistyczne wybierającym się do Afganistanu mudżahedonom. Początkowo organizacja prowadzona przez Bin Ladena skupiła się m.in. na obronie ziem muzułmańskich w Bośni i Czeczenii, a także na zwalczaniu wrogich jej rządów muzułmańskich²⁸. Przekierowanie agresji Al-Kaidy na państwa zachodnie i Izrael nastąpiło 23 lutego 1998 r., gdy ideolodzy organizacji postulowali prowadzenie międzynarodowej walki przeciwko żydom i krzyżowcom. Bin Laden zachęcał muzułmanów zamieszkujących państwa euroatlantyckie do ataku na obywateli tych państw, a w szczególności Amerykanów i ich sojuszników. Doprowadziło to bezpośrednio do brzemiennego w skutkach zamachu na wieże World Trade Center z 11 września 2011 r., który spowodował rozpoczęcie nowej ery terroryzmu.

Inna organizacją terrorystyczną, związaną z radykalnym Islamem, która obecnie stawiana jest za jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa Europy Zachodniej jest tzw. Państwo Islamskie (PI). Zostało ono utworzone w 2014 r., przez Abu Bakr Al Baghdadię, który wcześniej był przywódcą odłamu Al-Kaidy w Iraku. Islamiści zrzeszeni pod sztandarem tzw. Państwa Islamskiego postawili sobie za cel utworzenie kalifatu, do którego należeć mają wszystkie istniejące państwa muzułmańskie. Naturalnie, budowa kalifatu byłaby niemożliwa bez wyeliminowania głównego wroga organizacji islamistycznych, jakim jest demokratyczny i liberalny Zachód. Fenomen sposobu dokonywania aktów terrorystycznych, które na przestrzeni ostatnich lat realizowali bojownicy tzw. Państwa Islamskiego zarówno na terenie Bliskiego Wschodu jak i Europy, stanowi obecnie pole do dyskusji i debaty eksperckiej. Nie sposób zauważyć, że jednym z czynników sukcesu w działaniach tzw. Państwa Islamskiego było posiadanie ogromnych terytoriów na terenie Syrii i Iraku, zdobytych m.in. podczas Arabskiej Wiosny. Skuteczne administrowanie i ściąganie haraczy z miejscowej ludności, a także prowadzenie działalności przestępczej (sprzedawanie zabytków, handel narkotykami, porwania dla okupu itp.) spowodowało, że PI znalazło środki na realizowanie swoich celów²⁹. Wielu bojowników, którzy walczyli w szeregach tzw. Państwa Islamskiego wywodziło się z Europy³⁰. Są to tzw. *foreign fighters*, czyli uczestnicy konfliktu, którzy nie są obywatelami żadnego z państw, które bierze w nim udział. Według danych Europolu, od stycznia 2015 r. w szeregach PI walczyło lub szkoliło się około 5 tys. Europejczyków³¹. Tzw. Państwo Islamskie korzysta z możliwości rekrutacji swoich członków poprzez Internet. W sieci znajdują się profesjonalnie zmontowane filmy pokazujące brutalność bojowników, którzy nie wahają się przed ścinaniem głów przeciwników. Z jednej strony ma to zniechęcić potencjalnych przeciwników ISIS do działania przeciwko nim, ale warto pamiętać także, że buduje to fałszywy obraz muzułmanów, co przekłada się niechęć i nastroje antyimi-granckie wśród społeczeństw Europy, a także samoradykalizację zamieszkujących

²⁸ S. Wojciechowski, P. Osiewicz, *Zrozumieć współczesny terroryzm Wybrane aspekty fenomenu*, Warszawa 2017, s. 168-169.

²⁹ M.A. Kędziński, *op. cit.*, s. 89.

³⁰ P. Olbrycht, *The influence of the migration phenomenon on the terrorist threat level in the era of globalization*. Scientific Journal of the Military University of Land Forces. 2019; 51;3(193):502-513. s. 509.

³¹ A. Ryczek, *Zamachy terroryzmu islamskiego w Unii Europejskiej od 2014 roku analiza wybranych przypadków*, [w:] J. Stelmach (red.) *Przeciwdziałanie i reagowanie na współczesne zamachy terrorystyczne*, Wrocław 2017, s. 34.

ją wyznawców Allaha. Niestety, po utracie licznych terytoriów z powodu kontrofensywy koalicji antyterrorystycznej, wzrasta ryzyko przeniesienia walki na tereny Europy³². Ideolodzy tzw. Państwa Islamskiego kontaktują się z radykalizującymi się, najczęściej młodymi muzułmanami, dając im wskazówki co do jak najskuteczniejszych metod przeprowadzenia zamachu³³. Popularnym jest także umieszczanie w Internecie tekstów propagujących radykalne odłamu Islamu (*open source jihad*) lub poradników zawierających instrukcje do skonstruowania bomby lub pozyskania broni³⁴. Analizując metody przeprowadzania aktów terrorystycznych na terenie Europy przez zwolenników tzw. Państwa Islamskiego, widzimy, że zamachowcy stawiają coraz częściej na wręcz przerażającą prostotę i brutalność. Korzystają z dostępnych powszechnie narzędzi, takich jak siekiery i noże, a także samochody. Zdają sobie sprawę z faktu, że służby posiadają ograniczoną możliwość kontroli nad obrotem tych towarów, co powoduje, że często nie da się przewidzieć działania zamachowcy. Wielu sprawców zamachów, to młodzi ludzie, którzy często czuli się odrzuceni przez zachodnie społeczeństwa. Proces ich radykalizacji przebiegał w samotności, czasami bez związku z żadnym terrorystycznym ugrupowaniem. Z tego powodu, są oni nazywani samotnymi wilkami³⁵. Mimo popularyzacji prostych narzędzi, zamachy z użyciem broni palnej, a także materiałów wybuchowych cieszą się sporą popularnością wśród bojowników tzw. Państwa Islamskiego. Jednym z najbardziej tragicznych przypadków użycia broni palnej przez terrorystów w Europie był zamach, który miał miejsce 13 listopada 2015 r. Bojownicy otworzyli ogień do ludzi znajdujących się w paryskim teatrze Bataclan, zabijając przy tym 100 osób. Oprócz tego, ostrzelali ludzi przebywających w paryskich restauracjach, a także użyli materiałów wybuchowych w okolicy stadionu Stade de France. Ten tragiczny przykład pokazuje jak ogromne straty ludzkie mogą wyrządzić terroryści atakując miękkie cele europejskich miast.

Rozważając terazniejsze zagrożenie terrorystyczne nie można również zapomnieć o groźnych, skrajnie prawicowych organizacjach, które istnieją od setek lat, a także tworzone są doraźnie, posilając się społecznym niezadowoleniem. Jedną z organizacji, która wpisała się na stałe w kanon prawicowego terroryzmu jest powstała po wojnie secesyjnej Ku Klux Klan. Członkowie tego protestanckiego ugrupowania przez lata swojej działalności sprzeciwiali się zmianom związanym ze stopniowym porzucaniem segregacji rasowej. Nie ograniczali się oni jednak jedynie do ataków czarnoskórej mniejszości, ponieważ w ramach swojej działalności podkładali bomby pod synagogi oraz kościoły³⁶. Obecnie Ku Klux Klan zmniejszył skalę swojego działania i podzielił swoją organizację na wiele członów, jednak w Stanach Zjednoczonych dalej są to aktywne organizacje odwołujące się do spu-

³² K.A. Wojtaszczyk, J. Szymańska (red.), *Uchodźcy w Europie, Uwarunkowanie Istota Następstwa*, Warszawa 2017, s. 159.

³³ A. Rusinek, *Nurt radykalny wśród społeczności muzułmańskich w wybranych państwach Unii Europejskiej*, Warszawa 2012, s. 168.

³⁴ M. Adamczuk, *Ewolucja strategii i metod działania islamskich ugrupowań terrorystycznych i ich wpływ na bezpieczeństwo Polski*, „BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE”, nr 19, III, 2011, s. 211.

³⁵ A. Wejkszner, *Samotne wilki kalifatu, Państwo Islamskie i indywidualny charakter dżihadystyczny w Europie Zachodniej*, Warszawa 2018, s. 37.

³⁶ R. Borkowski, *op. cit.*, s. 128-129.

ścizny Ku Klux Klanu, często skupione wokół klubów motocyklowych i tzw. gangów aryjskich.

PODSUMOWANIE

Historia pokazuje, że problem terroryzmu jest i prawdopodobnie będzie obecny w przyszłości. Dotyka on zarówno państw związanych z cywilizacją zachodnią jak i przedstawicieli innych kultur. Obserwując zmianę w taktyce działań organizacji terrorystycznych możemy dostrzec, że zmieniają one cele swoich ataków. Do momentu gwałtownego rozwoju ugrupowań terrorystycznych związanych z Islamem, ofiarami zamachów były zazwyczaj konkretne osoby powiązane ze sprawą, za którą walczyli sprawcy ataków. Ma to związek z propagowaniem idei wyznawanych przez radykalne ugrupowania, które starały się nie zniechęcać do siebie społeczeństw. Wielokrotnie terroryzm wiązał się z walką narodowowyzwoleńczą i był wspierany przez globalnych graczy na arenie międzynarodowej. Rozwój mediów i zmiany w metodach przeprowadzenia aktów terrorystycznych spowodowały, że obecnie coraz częściej giną przypadkowe osoby, które znalazły się w danym miejscu. Nie jest to jednak jedynie domena ugrupowań związanych z religią, ponieważ historia terroryzmu pokazuje, że jest to nieobliczalne zjawisko, podlegające ciągłej modyfikacji.

BIBLIOGRAFIA

Pozycje zwarte

1. Aleksandrowicz T.R., *Terroryzm międzynarodowy*, Warszawa 2015.
2. Barnas R.M., *Terroryzm Od Asasynów do Osamy bin Ladena*, Wrocław 2001.
3. Borkowski R., *Terroryzm ponowoczesny, studium z antropologii polityki*, Toruń 2014.
4. Dietl W., Hirshemann K., Tophoven R., *Terroryzm*, Warszawa 2009.
5. Hołyst B., *Terroryzm Tom I*, Warszawa 2009.
6. Horgan J., *Psychologia terroryzmu*, Warszawa 2008.
7. Kędzierski M.A., *Finansowanie organizacji terrorystycznych*, [w:] Jałoszyński K., Aleksandrowicz T.R., Wiciak K. (red.) *Bezpieczeństwo państwa a zagrożenie terroryzmem, terroryzm na przełomie XX i XXI wieku*, Szczytno 2016.
8. Kosta R.A., *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Toruń 2012.
9. Kowalczyk K., Wróblewski W., *Terroryzm globalne wyzwanie*, Toruń 2011.
10. Michalczak T., *Europa w obliczu islamskiego terroryzmu, dlaczego dochodzi do ataków terrorystycznych i jak im przeciwdziałać*, Warszawa 2019.
11. Oleksiewicz I., *Polityka antyterrorystyczna Unii Europejskiej*, Lublin 2013.
12. Rusinek A., *Nurt radykalny wśród społeczności muzułmańskich w wybranych państwach Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.
13. Ryczek A., *Zamachy terroryzmu islamskiego w Unii Europejskiej od 2014 roku analiza wybranych przypadków*, [w:] Stelmach J. (red.) *Przeciwdziałanie i reagowanie na współczesne zamachy terrorystyczne*, Wrocław 2017.

14. Tomczak M., *Ewolucja terroryzmu, sprawcy-metody-finanse*, Poznań 2010.
15. Wejkszner A., *Samotne wilki kalifatu, Państwo Islamskie i indywidualny charakter dżihadystyczny w Europie Zachodniej*, Warszawa 2018.
16. Wojciechowski S., Osiewicz P., *Zrozumieć współczesny terroryzm, Wybrane aspekty fenomenu*, Warszawa 2017.
17. Wojtaszczyk K.A., Szymańska J. (red.), *Uchodźcy w Europie, Uwarunkowanie Istota Nastęstwa*, Warszawa 2017.

Artykuły z czasopism

18. Adamczuk M., *Ewolucja strategii i metod działania islamskich ugrupowań terrorystycznych i ich wpływ na bezpieczeństwo Polski*, „BEZPIECZEŃSTWO NARODOWE”, nr 19, III, 2011.
19. Olbrycht P., *The influence of the migration phenomenon on the terrorist threat level in the era of globalization*. Scientific Journal of the Military University of Land Forces. 2019; 51;3(193):502-513.
20. Olbrycht P., *Współczesne organizacje terrorystyczne w kontekście bezpieczeństwa*, „Przegląd Naukowo Metodyczny Edukacja dla Bezpieczeństwa”, nr 2/2019; 93-103.
21. Tomczak M., *Ewolucja metod terrorystycznych*, „Przegląd Strategiczny 2011”.

Źródła internetowe

22. <https://histmag.org/William-McKinley-smierc-prezydenta-10427>.

HISTORY OF TERRORISM

Summary: *Terrorism is very dangerous phenomenon, that threatens international security. Throughout all historical periods it has been modified. Terrorism is a weapon used by radical organisation seeking to influence politicians. Increasingly developing media, internet and information society have made terrorism a threat affecting both states and international organizations.*

Keywords: *terrorism, threat, security, history*